

Małgorzata SOJA

<https://orcid.org/0000-0003-2950-6411>

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

Janusz ZUZIĄK

<https://orcid.org/0000-0003-1568-5033>

Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

Polska Wojskowa Jednostka Specjalna Doraźnych Sił Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie (1973–1979)

Streszczenie

Po wojnie Jom Kipur na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 340 z 25 października 1973 r. powołane zostały Doraźne Siły Zbrojne ONZ na Bliskim Wschodzie. W latach 1973–1979 w ich składzie służbę pokojową pełniła Polska Wojskowa Jednostka Specjalna, realizując trzy podstawowe zadania mandatowe: transport w tzw. drugiej linii, inżynieryjne zabezpieczenie strefy buforowej i medyczne zabezpieczenie całości DSZ ONZ. Misja PWJS to jednocześnie początek kilkudziesięcioletniego już zaangażowania Polski w działalności pokojowej pod błękitną flagą ONZ

Słowa kluczowe: Bliski Wschód, ONZ, misja pokojowa, Polska Wojskowa Jednostka Specjalna.

Geneza konfliktu arabsko-izraelskiego

Na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych nr 340 z 25 października 1973 r. powołane zostały Doraźne Siły Zbrojne ONZ (DSZ ONZ) na Bliskim Wschodzie. Ich zadaniem miało być nadzorowanie procesu rozdzielenia wojsk izraelsko-arabskich.

Bliski Wschód, od momentu proklamowania państwa Izrael, stał się najbardziej zapalnym regionem świata. Konflikt izraelsko-arabski kilkakrotnie doprowadzał do wybuchu wojny, a geneza sporu ma długą historię i złożone podłoże, obejmujące wiele czynników – historycznych, religijnych, terytorialnych i politycznych. Jednym z nich był podział Palestyny, od zakończenia I wojny światowej terytorium mandatowego Wielkiej Brytanii, do którego od końca XIX w. zaczęli

napływać europejscy Żydzi¹. Konsekwencje rozwoju ruchu syjonistycznego, wspartego dyplomatycznie przez Londyn² – osadnictwo żydowskie w Palestynie – już wówczas jawiły się jako zarzewie przyszłego sporu. Było nim istnienie na jednym terytorium dwóch, obcych sobie kulturowo, nacji – żydowskiej oraz arabskiej.

29 listopada 1947 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ, w rezolucji nr 181, podzieliło mandat brytyjski Palestyny na trzy części: państwo arabskie, państwo żydowskie oraz Jerozolimę, jako strefę międzynarodową, z datą jego wygaśnięcia 15 maja 1948 r.³ Palestyńscy Arabowie odmówili uznania rezolucji, w konsekwencji czego rozgorzał konflikt. Walki rozpoczęły się od ataków nieregularnych grup palestyńskich Arabów, dołączonych do lokalnych jednostek Arabskiej Armii Wyzwolenia, złożonej z ochotników z Palestyny i sąsiednich krajów regionu. Grupy te rozpoczęły ataki na żydowskie miasta, osiedla i siły zbrojne Hagany, podziemnej milicji społeczności żydowskiej w Palestynie, oraz dwóch nieregularnych grup, Irgunu i LEHI⁴. Celem Arabów było początkowo zablokowanie rezolucji i uniemożliwienie utworzenia państwa żydowskiego, ale po ogłoszeniu przez Izrael niepodległości, 14 maja 1948 r., walki nasiliły się, a inne państwa arabskie dołączyły do Arabów palestyńskich, atakując terytorium byłego mandatu palestyńskiego⁵. W przeddzień 14 maja Arabowie przeprowadzili atak powietrzny na Tel Awiw, odparty przez Izraelczyków. Po tej akcji nastąpiła jednak inwazja wojsk arabskich z Libanu, Syrii, Iraku, Egiptu i Transjordanii na tereny byłego mandatu palestyńskiego.

¹ W odpowiedzi na prześladowania i dyskryminację Żydów we wschodniej Europie oraz rozczarowanie rozwojem emancypacji na Zachodzie, podczas Pierwszego Kongresu Syjonistycznego, zwołanego przez Teodora Herzla w 1897 r. w Bazylei, powstała Światowa Organizacja Syjonistyczna. Na jej program składały się elementy ideologiczne i praktyczne wspierające powrót Żydów do Ziemi Izraela, odrodzenie społeczne, kulturowe, gospodarcze i polityczne życia narodu oraz rozwój uznanej międzynarodowo i prawnie ojczyzny w historycznej kolebce narodu – Palestynie, zob.: J. Zdanowski, *Historia Bliskiego Wschodu w XX wieku*, Wrocław 2010, s. 48–49.

² Brytyjski minister spraw zagranicznych Arthur Balfour w liście wysłanym do Walthera Rothschilda, lidera organizacji żydowskich w Wielkiej Brytanii, zwanym od nazwiska autora Deklaracją Balfoura, wyraził w imieniu rządu brytyjskiego przychyłność dla ustanowienia w Palestynie państwa żydowskiego, co mieściło się w brytyjskich i francuskich planach podziału imperium osmańskiego od początku wojny – szerzej zob.: ibidem, s. 49–50.

³ *Rezolucja 181 Zgromadzenia Ogólnego ONZ. Plan podziału utworzenia państw arabskiego i żydowskiego z unią gospodarczą i specjalnym statusem Jerozolimy (29 listopada 1947)*, <https://israeled.org/wp-content/uploads/2022/09/1947.11-listopada-29-Rezolucja-181-Zgromadzenia-Og%C2%A6lne-go-ONZ-Plan-podziau-utwor-zenia-paastw-arabskiego.pdf>, [dostęp: 4.01.2024].

⁴ *Milestones: 1945–1952*, „Milestones in the History of U.S. Foreign Relations”, The Office of the Historian, U.S. Department of State, <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/arab-israeli-war>, [dostęp: 4.01.2024].

⁵ *The Declaration of Independence*, Tel Aviv Museum, May 14, 1948, <https://catalog.archives.gov/il/en/chapter/the-declaration-of-independence/>, [dostęp: 4.01.2024].

Trwająca w latach 1948–1949 pierwsza wojna izraelsko-arabska zakończyła się militarnym zwycięstwem Izraela, zmianą jego granicy, która od tej pory obejmowała 77% terytorium Palestyny – o 21% więcej niż przewidywała rezolucja ONZ – oraz migracją Palestyńczyków z terenów objętych walkami⁶. Podpisane porozumienia o zawieszeniu broni były jedynie układami rozejmowymi i nie spowodowały uznania Izraela przez państwa arabskie, akceptacji rozstrzygnięć terytorialnych czy chęci zakończenia stanu wojny z narodem żydowskim. Spowodowały natomiast falę przewrotów i buntów w krajach arabskich, wzrost antysemityzmu oraz wzmożenie częstotliwości aktów terrorystycznych, a w rezultacie – wybuch kolejnych konfliktów zbrojnych⁷.

Państwa arabskie prowadziły również bojkot dyplomatyczny i gospodarczy Izraela, wprowadzając m.in. zakaz żeglugi po Kanale Sueskim dla statków izraelskich. Nacjonalizacja spółki Kanału przez egipskiego prezydenta uczyniła Izrael stroną drugiej wojny izraelsko-arabskiej, rozpoczętej od ataku wojsk izraelskich na Synaj 29 października 1956 r.⁸ Mimo utrzymania egipskiej kontroli nad Kanałem, skutki tej wojny były korzystne dla Izraela w związku z odblokowaniem Cieśniny Tirańskiej, demonstracją siły armii izraelskiej oraz zmniejszeniem liczby ataków fedainów. Konflikt ten uznany został za formę wojny prewencyjnej, mającej na celu ochronę interesów gospodarczych oraz zniszczenie potencjału militarnego przeciwnika, zanim ten będzie w stanie użyć go w pełnej skali⁹.

Trwające od początku lat 60. incydenty zbrojne na granicach Izraela z krajami arabskimi doprowadziły w końcu do eskalacji napięcia i wybuchu w 1967 r. trzeciej wojny izraelsko-arabskiej, tzw. wojny sześciodniowej. Dążył do niej przede wszystkim przywódca egipski, który 4 listopada 1966 r. zawarł układ obronny z Syrią. Ponowne zablokowanie przez jednostki egipskie Cieśniny Tirańskiej w maju 1967 r. zostało uznane w Izraelu, zgodnie z wcześniejszą zapowiedzią, jako wypowiedzenie wojny, w związku z czym 5 czerwca siły izraelskie rozpoczęły zmasowany atak powietrzny na Egipt, Jordanię, Syrię i Irak. Zbombardowano 25 lotnisk, niszcząc w ten sposób osłonę powietrzną wojsk lądowych państw arabskich i umożliwiając tym samym izraelskim jednostkom pancernym wkroczenie na półwysep Synaj i Zachodni Brzeg Jordanu. W wyniku tej wojny Izrael zwiększył swoje terytorium trzykrotnie, zajmując także Wzgórze Golan, Strefę

⁶ Zob.: A. Bartnicki (red.), *Zarys dziejów Afryki i Azji 1869–2000. Historia konfliktów*, Warszawa 2000, s. 509.

⁷ Zob.: J. Zdanowski, op. cit., s. 213.

⁸ W wyniku ogłoszenia 26 lipca 1956 r. przez prezydenta Egiptu, Gamalę Nasera, nacjonalizacji Kanału Sueskiego, Wielka Brytania i Francja – najwięksi udziałowcy Spółki Kanału – oraz Izrael, zawiązały sojusz militarny przeciw Egiptowi. W sierpniu 1956 r. przygotowana została operacja „Muszkietier”, a we wrześniu ustalono datę jej rozpoczęcia – szerzej zob.: ibidem, s. 218.

⁹ D. Kozerański, P. Lotarski, *Konflikty zbrojne na Bliskim Wschodzie i ich wpływ na zmiany na polu walki*, „Problemy Techniki Uzbrojenia” 2022, t. 51, nr 159, s. 92.

Gazy, Wschodnią Jerozolimę ze Wzgórzem Świątynnym i Murem Zachodnim, a także uzyskał ponownie dostęp do Cieśniny Tirańskiej¹⁰.

Konflikt ten wywołał kolejne, długoletnie napięcia z powodu chęci odzyskania przez państwa arabskie utraconych terytoriów. 22 listopada 1967 r. Rada Bezpieczeństwa ONZ uchwaliła rezolucję nr 242, nakazującą pełne wycofanie wojsk izraelskich z terytoriów okupowanych w wojnie sześciodniowej oraz uznającą prawo wszystkich państw regionu do pokojowej i bezpiecznej egzystencji¹¹. Ta ostatnia kwestia interpretowana była jednak przez stronę izraelską dwuznacznie, z jednej strony sugerując zwrot terytoriów okupowanych po 1967 r. Arabom, z drugiej podkreślając, że część z nich zostanie na trwałe włączona do państwa izraelskiego ze względu na bezpieczeństwo granic, jak np. Strefa Gazy i Wschodnia Jerozolima – które zamieszkiwało 70 tys. Arabów, Zachodni Brzeg – z milionem Palestyńczyków oraz syryjskie Wzgórz Golan. Rozpoczęty w tym samym czasie program budowy osiedli żydowskich na zajętych terenach tylko zwiększył istniejący antagonizm.

Wybuch wojny Jom Kipur i powołanie DSZ ONZ

6 października 1973 r. rozpoczęła się czwarta na przestrzeni ćwierćwiecza wojna izraelsko-arabska. Działania wojenne skierowane przeciwko Izraelowi rozpoczęły Egipt i Syria. Wojska egipskie przekroczyły Kanał Sueski i zaatakowały stanowiska izraelskie na półwyspie Synaj, natomiast armia syryjska uderzyła w tym czasie na pozycje izraelskie na Wzgórzach Golan¹². W pierwszym okresie działań wojska egipskie i syryjskie odniosły pewne sukcesy, jednakże siły izraelskie szybko przystąpiły do kontrofensywy, docierając w pobliże Damaszku, zagrożając też bezpośrednio Kairowi.

Od początku czwartej wojny izraelsko-arabskiej prowadzone były poufne rozmowy dyplomatyczne, mające doprowadzić do przerwania walk. Poza przywódcami walczących państw w rozmowy zaangażowane były również ZSRR i Stany Zjednoczone. 22 października Rada Bezpieczeństwa uchwaliła rezolucję nr 338, która:

- wzywała strony konfliktu do całkowitego przerwania ognia i natychmiastowego zaprzestania wszelkich działań wojskowych, nie później niż 12 godzin po przyjęciu rezolucji, pozostając na zajmowanych w tym momencie pozycjach;
- wzywała strony do natychmiastowego rozpoczęcia rokowań mających doprowadzić do ustanowienia trwałego i sprawiedliwego pokoju na Bliskim Wschodzie¹³.

¹⁰ Zob.: J. Zdanowski, op. cit., s. 220–222; D. Kozerański, P. Lotarski, op. cit., s. 93.

¹¹ Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ (S/RES/242 z dnia 22 listopada 1967), <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NRO/240/94/PDF/NRO24094.pdf?OpenElement>.

¹² G. Ciechanowski, *Operacje pokojowe ONZ w XX wieku*, Toruń 2013, s. 149.

¹³ W. Kozaczuk, *Misje pokojowe Wojska Polskiego 1953–1978*, Warszawa 1978, s. 178.

Przerwanie działań miało nastąpić o godzinie 18.50 czasu lokalnego. Jeszcze w tym samym dniu Izrael i Egipt zaakceptowały warunki przedstawione przez Radę Bezpieczeństwa, niestety nie było jeszcze oficjalnego stanowiska Syrii. Kilkogodzinny zaledwie rozejm zerwany został w nocy z 22 na 23 października. W tej sytuacji Rada Bezpieczeństwa przyjęła kolejną rezolucję (nr 339), w której:

- potwierdziła decyzję o natychmiastowym zaprzestaniu wszelkiego rodzaju ognia i wszelkich działań militarnych;
- domagała się pilnego wycofania walczących wojsk na pozycje zajmowane w czasie pierwszego nakazania przerwania ognia, tj. 22 października o godzinie 18.50;
- wzywała sekretarza generalnego ONZ do podjęcia kroków dla natychmiastowego wysłania obserwatorów ONZ w celu sprawowania nadzoru nad przerwaniem ognia.

Dla nadzorowania przerwania ognia 24 października na linię frontu skierowano obserwatorów ONZ przebywających w tym czasie na Bliskim Wschodzie, przede wszystkim w Kairze¹⁴. Nie wszędzie jednakże doszło do zaprzestania walk. Wobec wielu przypadków łamania postanowień rezolucji nr 339, Rada Bezpieczeństwa 25 października przyjęła rezolucję nr 340, w której powtórzono wcześniejsze żądania przerwania ognia i wycofania wojsk na pozycje, o których mowa była w dwóch wcześniejszych rezolucjach – nr 338 i nr 339. Jednocześnie rezolucja z 25 października upoważniała sekretarza generalnego ONZ do zwiększenia liczby obserwatorów na liniach przerwania ognia, zawierała również postanowienia w sprawie powołania Doraźnych Sił Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie, podporządkowanych Radzie Bezpieczeństwa, która zwracała się również do państw członkowskich ONZ, oprócz stałych członków Rady, o wystawienie kontyngentów wojskowych dla tych sił.

W raporcie z 26 października sekretarz generalny ONZ Kurt Waldheim poinformował, że zostają powołane Doraźne Siły Zbrojne ONZ (United Nations Emergency Force UNEF) z zadaniem nadzorowania pierwszego paragrafu rezolucji nr 340, który nakazywał stronom konfliktu niezwłoczne i całkowite przerwanie ognia oraz powrót na pozycje zajmowane 22 października o godzinie 18.50 czasu lokalnego¹⁵. W tym samym dniu do stolicy Egiptu dotarła pierwsza – 35-osobowa – grupa żołnierzy fińskich z kontyngentu ONZ stacjonującego na Cyprze. W Kairze utworzona została Kwatera Główna DSZ ONZ.

25 października sekretarz generalny ONZ na tymczasowego dowódcę organizowanych sił wyznaczył fińskiego generała Ensio Siilasvuo, powierzając mu jednocześnie zorganizowanie sztabu. W pierwszych dniach od powołaniu DSZ do Egiptu, poza żołnierzami fińskimi, przybyły kontyngenty wojskowe Austrii i Szwecji, wydzielone – podobnie jak kontyngent Finlandii – z sił pokojowych stacjonu-

¹⁴ Byli to obserwatorzy ewakuowani w pierwszych dniach wojny znad Kanału Sueskiego.

¹⁵ W. Kozaczuk, op. cit., s. 180.

jących na Cyprze. 28 października w skład DSZ ONZ wchodziło już 585 żołnierzy, a zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami docelowo ich liczba oscylować miała w granicach około 7000 ludzi¹⁶.

Pierwsza 585-osobowa grupa żołnierzy wystawiła sieć posterunków między pozycjami zajmowanymi przez oddziały izraelskie i egipskie na południowy zachód od Ismailii. Utworzone zostały też patrole monitorujące sytuację na tzw. ziemi niczyjej, czyli w pasie pomiędzy siłami Izraela i Egiptu.

2 listopada 1973 r., po wcześniejszych konsultacjach, Rada Bezpieczeństwa upoważniła sekretarza generalnego do nawiązania kontaktu z rządami siedmiu państw członkowskich ONZ w sprawie udziału ich kontyngentów wojskowych w DSZ. Były to: Ghana, Indonezja, Nepal, Panama, Peru, Polska i Kanada.

Rada Bezpieczeństwa wystąpiła ponadto z sugestią, aby zadania o charakterze logistycznym powierzone zostały Polsce i Kanadzie. W pierwszych dniach listopada te dwa kraje wysłały do Kairu swoje grupy rekonesansowe. 9 listopada osiągnięte zostało porozumienie w kwestii najpilniejszych zadań logistycznych. Zdecydowano, że Kanadyjczycy skierują do Egiptu jednostkę łączności, Polska natomiast jednostkę inżynieryjno-saperską. Ostateczne ustalenia co do zakresu logistyki i podziału zadań pomiędzy Polskę i Kanadę doprecyzowano w specjalnym memorandum podpisanym 21 listopada 1973 r. w siedzibie ONZ w Nowym Jorku przez przedstawicieli Polski, Kanady i Sekretariatu ONZ. Polsce przypadły do realizacji zadania inżynieryjne, transportowe w tzw. drugiej linii, czyli przewożenie zaopatrzenia z portów i lotnisk do magazynów DSZ¹⁷, oraz zadania związane z zabezpieczeniem medycznym całości DSZ ONZ. Kontyngenty polski i kanadyjski miały ponadto, tak jak i pozostałe kontyngenty wchodzące w skład DSZ, wydzielić grupy żołnierzy do międzynarodowej policji wojskowej (Military Police).

11 listopada 1973 r. na 101. kilometrze drogi Kair–Suez przedstawiciele Egiptu i Izraela, pod egidą przedstawicieli ONZ, podpisali porozumienie o wspólnym zaprzestaniu ognia i wszelkich działań oraz o powrocie wojsk na pozycje z 22 października.

Warunki skutecznego realizowania powierzonych zadań DSZ zaistniały dopiero po 18 stycznia 1974 r., kiedy to doszło do podpisania porozumienia izraelsko-egipskiego. Na jego podstawie wojska izraelskie miały się wycofać na półwysep Synaj, a na wschód od Kanału Sueskiego utworzona została strefa buforowa, rozciągająca się od Morza Śródziemnego na północy, po Zatokę Sueską na wysokości Suezu na południu, w odległości kilkunastu kilometrów od Kanału Sueskiego. Strefa buforowa miała około 170 kilometrów długości i od 7 do 10 kilometrów szerokości. Po stronie egipskiej strefę wyznaczała Linia A, tzw. linia *Alfa*,

¹⁶ S. Konieczny, *Polska Wojskowa Jednostka Specjalna w Doraźnych Siłach Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie*, Warszawa 1981, s. 10.

¹⁷ Zadania transportowe w tzw. I linii, czyli strefie buforowej, wykonywały pododdziały transportowe kontyngentów operacyjnych.

natomiast od strony izraelskiej Linia B, zwana linią *Beta*. Na wschód i na zachód od strefy buforowej wyznaczono pasy ograniczonej obecności wojsk i uzbrojenia. W samej strefie buforowej utworzonych zostało kilkadziesiąt posterunków obserwacyjnych, a na drogach prowadzących do strefy – punkty kontrolne. Wewnątrz strefy buforowej mogły przebywać jedynie oddziały DSZ ONZ¹⁸.

W połowie listopada do Kairu przybywały kolejne kontyngenty wydzielone przez poszczególne państwa do DSZ. Tak więc w składzie DSZ znalazły się kontyngenty następujących państw: Austrii – 611 żołnierzy, Ghany – 508 żołnierzy, Finlandii – 599 żołnierzy, Indonezji – 551 żołnierzy, Irlandii – 271 żołnierzy, Nepalu – 571 żołnierzy, Panamy – 406 żołnierzy, Peru – 852 żołnierzy, Senegalowi – 399 żołnierzy, Szwecji – 619 żołnierzy, Kanady – 1076 żołnierzy, oraz Polski – 826 żołnierzy¹⁹. Największy stan osobowy DSZ ONZ osiągnęły wiosną 1974 r., kiedy to w ich składzie znajdowało się 6774 żołnierzy, w tym 824 Polaków. 1 grudnia 1974 r. w DSZ ONZ pełniło służbę 4438 żołnierzy i w kolejnych latach ten stan utrzymywał się na zbliżonym w zasadzie poziomie²⁰.

DSZ ONZ na Bliskim Wschodzie pełniły służbę o charakterze wielofunkcyjnym. Za najistotniejsze, realizowane przez cały okres istnienia lub też okresowo, można uznać następujące funkcje:

- obserwacyjno-kontrolne, polegające na obserwowaniu terenu i zachowania się rozdzielonych wojsk;
- mediacyjne, realizowane przede wszystkim przez dowództwo DSZ;
- rozdzielanie wojsk walczących stron, realizowane poprzez fizyczną obecność wojsk ONZ;
- nadzorczo-inspekcyjne, polegające na kontrolowaniu liczby ludzi i sprzętu (jego ilości i jakości) w pasach ograniczonej obecności wojsk i uzbrojenia;
- pośrednictwo w przejmowaniu terenów opuszczanych przez oddziały izraelskie i przekazywanie ich władzom egipskim;
- humanitarne – polegające m.in. na dostarczaniu wody i żywności okrążonym wojskom egipskim i ludności Suezowi, w późniejszym okresie także na udziale w procesie wymiany jeńców wojennych czy odszukiwaniu zwłok poległych na froncie żołnierzy²¹.

¹⁸ S. Konieczny, op. cit., s. 12. 4 września 1975 r. podpisane zostało drugie porozumienie egipsko-izraelskie o rozdzieleniu wojsk na półwyspie Synaj, na podstawie którego strefa buforowa miała zostać rozszerzona bardziej na wschód.

¹⁹ L. Gregorowicz, *Pięć lat służby w Polskiej Wojskowej Jednostce Specjalnej Doraźnych Sił Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie*, [w:] *25 lat misji pokojowych Ludowego Wojska Polskiego w świecie*, Warszawa 1980, s. 223–224. Od połowy 1976 r. służbę operacyjną w DSZ ONZ pełniły już tylko kontyngenty czterech państw: Szwecji, Indonezji, Ghany i Finlandii oraz w zakresie lotniczym mały kontyngent australijski. Zob.: S. Konieczny, op. cit., s. 14.

²⁰ We wrześniu 1977 r. – 4309 żołnierzy, w maju 1978 r. – 4252 żołnierzy, w marcu 1979 r. – 4203 żołnierzy. Zob.: S. Konieczny, op. cit., s. 17.

²¹ Ibidem, s. 16.

Powołanie Polskiej Jednostki Wojskowej DSZ ONZ i jej zadania

Polska Wojskowa Jednostka Specjalna powołana została rozkazem ministra obrony narodowej nr 024/MON z 26 listopada 1973 roku, na podstawie decyzji Biura Politycznego Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i uchwały Rady Ministrów nr 272/73 z 26 listopada 1973 r.

Żołnierze PWJS otwierać mieli nowy rozdział w wieloletniej już służbie dla pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego, tym razem pod błękitną flagą w ramach misji Organizacji Narodów Zjednoczonych. Zgodnie z memorandum w sprawie podziału zadań logistycznych między kontyngenty polski i kanadyjski, podpisanym 21 listopada 1973 r., Polskiej Wojskowej Jednostce Specjalnej przypadły do realizacji trzy podstawowe zadania mandatowe: transport w tzw. drugiej linii, inżynieryjne zabezpieczenie strefy buforowej i medyczne zabezpieczenie całości DSZ ONZ. Zadania te w szczególności obejmowały:

- przewóz stanów osobowych, żywności, materiałów pędnych i smarów oraz innych środków materiałowych;
- wydobywanie, uzdatnianie i dowóz wody do wszystkich kontyngentów i posterunków obserwacyjnych w całej strefie buforowej;
- sprawdzanie i rozpoznanie pod względem rozminowania dróg, terenu i obiektów oraz niszczenie i unieszkodliwianie min i innych materiałów wybuchowych znajdujących się w strefie działania DSZ ONZ;
- budowę i remont obiektów mieszkalnych i sztabowych na potrzeby DSZ ONZ;
- utrzymywanie w technicznej sprawności wszystkich dróg dowozu w strefie buforowej oraz w rejonach rozminowania jednostki i pozostałych kontyngentów wojskowych, budowa nowych dróg;
- prowadzenie szpitala i polikliniki, leczenie specjalistyczne żołnierzy, sprawowanie nadzoru sanitarno-higienicznego nad wszystkimi kontyngentami DSZ, zaopatrywanie ich w leki²².

Żołnierze polscy przeprowadzać mieli ponadto remonty własnych pojazdów i sprzętu technicznego, ale również pojazdów i urządzeń innych kontyngentów posiadających na wyposażeniu taki sam lub podobny sprzęt. Do ich zadań należeć miała obsługa i remont sprzętu inżynieryjnego, łączności, urządzeń kwatermistrzowskich, jak agregaty prądotwórcze i urządzenia chłodzące produkcji szwedzkiej i niemieckiej, będące na wyposażeniu wszystkich kontyngentów, oraz dbać o ciągłą sprawność instalacji elektrycznych. Zrealizowanie tak licznych i różnorodnych zadań wymagało od polskich żołnierzy wysokiego poziomu przygotowania specjalistycznego, dużej wiedzy, sprawności techniczno-organizacyjnej i umiejętności wykonywania trudnych zadań w nietypowych dla nich, ciężkich warunkach geograficzno-klimatycznych Bliskiego Wschodu.

²² S. Konieczny, op. cit., s. 22; L. Gregorowicz, op. cit., s. 223–224.

Zorganizowanie przez Wojsko Polskie tak nietypowej jednostki wojskowej wymagało niezwykle wysiłku organizacyjnego, szkoleniowego oraz technicznego. Jednostka miała przecież zostać sformowana i przygotowana do wykonywania zadań w bardzo krótkim czasie. Poza doborem odpowiednio wyszkolonego stanu osobowego należało ją wyposażyć w wysokiej jakości sprzęt, m.in. w pojazdy i maszyny drogowe, które miały przejść ciężki sprawdzian w pustynnych warunkach. Utworzenie i wystanie polskiej jednostki do Egiptu było również poważnym wyzwaniem dla kadry, testem jej sprawności dowódczej, organizacyjnej, sztabowej, etc. W ówczesnych strukturach Wojska Polskiego nie było tego rodzaju jednostki gotowej do wykonywania tak różnorodnych zadań.

Organizację i przygotowanie pierwszej zmiany PWJS zlecono Warszawskiemu Okręgowi Wojskowemu. Utworzona została na bazie 6. Pomorskiej Dywizji Powietrznodesantowej, z udziałem kilku innych jednostek i instytucji wojskowych. Na dowódcę pierwszej zmiany PWJS wyznaczony został płk dypl. Jerzy Jarosz. Większość składu pierwszej zmiany stanowili specjaliści o wysokich kwalifikacjach i bogatym doświadczeniu zawodowym, inżynierowie, lekarze, technicy, mechanicy, kierowcy, itd.

Pierwsza zmiana, w odróżnieniu wszystkich następnych, formowana w trybie pilnym, nie miała w zasadzie czasu na zorganizowane szkolenie. W kolejnych miesiącach i latach, w opracowanym już szczegółowo systemie szkolenia, wykorzystywano bogate i jakże cenne doświadczenie pierwszych bliskowschodnich weteranów misji. Znaczna część kadry ukończyła intensywny dwumiesięczny kurs języka angielskiego. Kurs językowy miał szczególnie ważne znaczenie, albowiem tworzony był kilkusetosobowy kontyngent wojskowy kierowany do misji, w której językiem urzędowym był właśnie język angielski. Niełatwo było w tym czasie o znalezienie w szeregach WP tak dużej liczby kadry wojskowej legitymującej się jego dobrą znajomością. Okres szkolenia kadry stanowił też dobrą okazję do wzajemnego poznania się i zintegrowania.

Poza kursem języka angielskiego organizowano różnego rodzaju kursy specjalistyczne. Kierowcy szkolili się na zajęciach teoretycznych, poznając m.in. przepisy o ruchu drogowym na obszarze misji, przechodzili długotrwałe szkolenie praktyczne na drogach niemal całej Polski. Zdobywali umiejętności i doświadczenie w jeździe z dużym obciążeniem, po trudnych, piaszczystych i zniszczonych górskich drogach i bezdrożach. Ćwiczyli pokonywanie brodów, przejazd przez mosty pontonowe, prowizoryczne przeprawy, poruszanie się po wąskich przejściach w polach minowych itp. Jednym z celów takiego szkolenia było wyrobienie wśród żołnierzy zdolności do samodzielnego działania w trudnych, niekiedy wręcz skrajnie ciężkich, warunkach terenowych i geograficzno-klimatycznych.

Specjalistyczne przeszkolenie przechodzili żołnierze kompanii inżynierskiej. Lekarze odbywali kursy szkoleniowe w Instytucie Chorób Tropikalnych w Gdyni. Kadra służb remontowych realizowała praktyczne szkolenie w wielu wojskowych

zakładach remontowych i motoryzacyjnych. Odpowiedni do potrzeb program szkolenia przechodzili żołnierze obsługi, kucharze, kelnerzy, piekarze, żołnierze obsługujący pralnie, itd. W ośrodkach szkolenia wojsk łączności i na wielu węzłach łączności szkolili się łącznościowcy. Poza kursami specjalistycznymi dla różnego rodzaju fachowców organizowane było również szkolenie społeczno-polityczne oparte o program przygotowany przez Główny Zarząd Polityczny Wojska Polskiego. W ramach tego rodzaju zajęć żołnierze kolejnych zmian otrzymywali niezbędny zasób wiedzy w zakresie wojskowego, ekonomicznego i politycznego znaczenia regionu bliskowschodniego, historii konfliktów arabsko-izraelskich, sytuacji panującej na liniach rozdzielenia wojsk, sytuacji społecznej i gospodarczej tam panującej, tradycji, kultury, religii, zwyczajów i obyczajów społeczeństw, z którymi mieli się w swej trudnej służbie niebawem zetknąć.

Na strukturę organizacyjną Polskiej Wojskowej Jednostki Specjalnej składały się następujące elementy:

- dowództwo;
- sztab;
- polski personel w Kwaterze Głównej DSZ;
- kompania dowodzenia i ochrony;
- kompania inżynieryjna;
- kompania transportowa;
- kompania obsługi;
- kompania remontowa;
- kompania budowlana;
- kompania inżynieryjna w Suezie;
- baza w El Tasa²³.

Pierwsza zmiana PWJS wyposażona została w 352 pojazdy mechaniczne, w tym samochody ciężarowe, samochody osobowo-terenowe, cysterny do przewozu wody i paliwa, stacje filtrów wodnych, agregaty wiertnicze do wydobywania wody, 25 elektrowni polowych, różnorodne maszyny inżynieryjne, mobilne warsztaty naprawcze sprzętu, wyposażenie kwatermistrzowskie, jak kuchnie polowe, pralnie, łaźnie, piekarnie, 340 namiotów. Szpital polowy, którego otwarcie nastąpiło 20 lipca 1974 r., wyposażony był w sale operacyjne, gabinety specjalistyczne, rentgen i izby chorych²⁴.

Przerzut pierwszej zmiany PWJS do Kairu rozpoczął się 13 listopada 1973 r. W tym dniu z podkrakowskiego lotniska Balice wystartował pierwszy samolot transportowy An-12 z 10 oficerami i 3 żołnierzami służby zasadniczej na pokładzie. Poza tą 13-osobową grupą samolot zabrał również 3 białe gaziki z oznakowaniem Narodów Zjednoczonych (UN), namioty, skrzynie ze sprzętem i zaopa-

²³ D. Kozerański, *Polskie kontyngenty wojskowe w operacjach pokojowych (1973–1999)*, „Przełęcz Historyczno-Wojskowy” 2005, nr 1, s. 93.

²⁴ S. Konieczny, op. cit., s. 24–25; L. Gregorowicz, op. cit., s. 226.

trzeniem. Na lotnisku kairskim samolot wylądował o godzinie 20.00 czasu warszawskiego.

Obóz wojskowy dla jednostki polskiej budowany był na terenie hipodromu w kairskiej dzielnicy Heliopolis. Następnego dnia po przybyciu dowódca DSZ ONZ, gen. Ensio Siilasvuo, przekazał żołnierzom polskim błękitne berety i emblematy ze znakami Narodów Zjednoczonych.

Następna grupa żołnierzy PWJS przybyła do Kairu 16 listopada. Dziesięć dni później na terenie polskiej bazy odbył się pierwszy poranny apel z wciągnięciem błękitnej flagi na maszt. Dzień ten traktuje się jako formalne rozpoczęcie funkcjonowania polskiego kontyngentu w DSZ ONZ na Bliskim Wschodzie. 27 listopada gościem Polaków był gen. E. Siilasvuo, który wysoko ocenił sprawność organizacyjną PWJS. W wywiadzie dla telewizji polskiej fiński dowódca DSZ powiedział m.in.:

Stan polskiej jednostki oceniam bardzo wysoko. Chciałbym powiedzieć, że zrobiła ona na mnie duże wrażenie żołnierską postawą kontynuatorów dobrych tradycji żołnierza polskiego. Jesteście na dobrej drodze pomocy Siłom Zbrojnym ONZ w wielu sprawach i wielu zadaniach²⁵.

Najpilniejszymi zadaniami do wykonania w pierwszym okresie po przybyciu do Kairu było:

- zbudowanie pola namiotowego dla kontyngentu polskiego;
- przygotowanie oraz oznakowanie miejsc pod pole namiotowe dla kontyngentów Ghany, Nepalu i Indonezji;
- ogrodzenie ważniejszych obiektów DSZ;
- rozbudowanie stanowisk ogniowych i ukryć dla całego stanu osobowego jednostki;
- wykonanie instalacji elektrycznej i uruchomienie agregatów prądotwórczych;
- budowa parku samochodowego, stacji kontroli i obsługi technicznej pojazdów;
- budowa świetlic i innych obiektów kulturalno-rozrywkowych i sportowych²⁶.

Równoległe z wyżej wymienionymi przedsięwzięciami organizacyjnymi przystąpiono do wykonywania pierwszych zadań mandatowych, jak uzdatnianie wody i zaopatrywanie w nią wszystkich kontyngentów, sprawdzanie terenu pod względem rozminowania w rejonach, w których miały zostać rozmieszczone austriackie posterunki obserwacyjne na linii przerwania ognia, itd. Na przełomie lat 1973/1974 wielokrotnie dochodziło do naruszenia przez obie strony konfliktu postanowień rozejmowych, m.in. poprzez wzajemny ostrzał pozycji zarówno z broni strzeleckiej, jak i artylerii, wypadów grup komandosów, itp. Przedstawiciele DSZ

²⁵ Cyt. za: S. Konieczny, op. cit., s. 25–26.

²⁶ L. Gregorowicz, op. cit., s. 228–229.

w ramach swoich zadań nadzorczych przeprowadzili szereg rozmów z dowódcami oddziałów wojskowych, na których terenie miały miejsce tego rodzaju zdarzenia.

Żołnierze PWJS od pierwszych dni swojej misji stykali się z różnymi niebezpiecznymi sytuacjami. Dochodziło m.in. do ostrzelania pojazdów i posterunków obserwacyjnych z broni strzeleckiej, rozminowywano wiele obiektów i pól minowych. W rozminowywaniu korzystano niekiedy z pomocy oddziałów saperskich wojsk egipskich, m.in. pod nadzorem żołnierzy w akcji rozminowywania miejsc przyszłych posterunków obserwacyjnych i dróg dojazdowych do nich oraz miejsc przeznaczonych na bazy dla poszczególnych kontyngentów uczestniczyły egipskie czołgi-trafy.

Początkowy okres funkcjonowania polskiej misji wojskowej był równie trudny dla pododdziałów transportowych, zaangażowanych w tworzenie strefy buforowej. Kierowcy polscy rozwozili około 1500 beczek do oznakowania granicy strefy, pomagali w przewożeniu sprzętu i wyposażenia innych kontyngentów. Strona polska zabezpieczała całość potrzeb transportowych kontyngentu Ghany, który nie dysponował własnym transportem. Operacja związana z tworzeniem strefy buforowej trwała kilka tygodni. Siły pokojowe ONZ obsadziły wszystkie posterunki do 21 lutego 1974 r.

Po utworzeniu i oznakowaniu strefy buforowej podjęto decyzję o przeniesieniu Kwatery Głównej DSZ i baz logistycznych w pobliże strefy, do miejscowości Ismailia. Polska baza utworzona została na terenie obozu al Ghala, wymagającego dużego wysiłku w doprowadzeniu do stanu względnej używalności, przede wszystkim przez usunięcie zniszczeń wojennych, które szacowano na 80%. Żołnierze polscy wykonali własnymi siłami wiele prac budowlanych i remontowych. W Ismailii rozwinęli nową stację uzdatniania wody²⁷. Pierwsza zmiana wniosła poważny wkład w organizację szpitala polowego, oficjalnie otwartego 20 lipca 1974 r., już po zakończeniu przez nią służby. Żołnierze pierwszej zmiany wnieśli największy wkład w budowę podstaw funkcjonowania wszystkich kontyngentów DSZ ONZ. Wszystkie zadania wykonane zostały terminowo. A były to zadania najtrudniejsze, realizowane bez wcześniejszego doświadczenia tego typu, w ciężkich warunkach klimatycznych i terenowych. Prawdziwy egzamin sprawności przechodził również sprzęt techniczny, samochody, maszyny drogowe, itd.

Pierwsza zmiana przekazywała wiosną 1974 r. swe obowiązki w poczuciu solidnie zrealizowanego zadania. Od grudnia 1973 r. do czerwca 1974 r. jej żołnierze w ramach wykonywania swych zadań mandatowych przejechali 2 119 769 kilometrów, przewieźli 20 912 ton ładunków, wydobyli, uzdatnili i przewieźli 8917 metrów sześciennych wody, wykryli i zniszczyli 500 sztuk min i pocisków artyleryjskich, sprawdzili i odpiaszczyli 200 kilometrów dróg, sprawdzili pod względem rozminowania 100 000 metrów kwadratowych terenu²⁸.

²⁷ S. Konieczny, op. cit., s. 28.

²⁸ L. Gregorowicz, op. cit., s. 229–230.

Działalność pierwszej zmiany PWJS spotkała się nie tylko z uznaniem ze strony polskich najwyższych władz cywilnych i wojskowych, ale przede wszystkim została bardzo wysoko oceniona przez dowództwo DSZ ONZ. Żegnając polskich żołnierzy w czerwcu 1974 r., gen. Ensio Siilasvuo odznaczył ich medalem ONZ *W Służbie Pokoju*, zaś w przemówieniu wygłoszonym w języku polskim powiedział m.in.:

Minęło pół roku naszej wspólnej służby w Doraźnych Siłach Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie. Sześć miesięcy, które wypełnione były szczególnie trudnymi, ważnymi zadaniami w służbie pokoju w tej zapalnej części świata. Wasza polska jednostka wykonywała w tym czasie powierzone jej zadania prawdziwie po żołniersku [...] Żołnierze polscy są przykładem zdyscyplinowania i ofiarności, cechuje ich duch koleżeństwa i współpracy, swoją postawą dowodzą pełnego zrozumienia wagi naszej wspólnej, odpowiedzialnej misji²⁹.

Od wysiłku i sprawności polskich żołnierzy w rozminowywaniu i oczyszczaniu terenu z niebezpiecznych pozostałości na polu walki, m.in. niewybuchów, uzależnione było wykonywanie zadań przez pododdziały operacyjne pełniące służbę zarówno w strefie buforowej, jak i poza nią, na drogach dojazdowych, w miejscach budowy obozów wojskowych i baz. Mimo ogromnego wysiłku polskich saperów z kompanii inżynieryjnej w pierwszych miesiącach funkcjonowania DSZ ONZ nie obyło się niestety bez ofiar. W połowie 1974 r. bilans strat wśród żołnierzy w błękitnych hełmach wyniósł 8 zabitych i 14 rannych³⁰. Na szczęście nie było w tym czasie ofiar wśród żołnierzy polskich.

W okresie funkcjonowania pierwszej zmiany PWJS na Bliskim Wschodzie w kraju powołany został Zespół Operacyjny ds. PWJS w DSZ ONZ, którego zadanie polegało przede wszystkim na koordynowaniu wszystkich spraw związanych z przygotowaniem, szkoleniem, rotacją, zaopatrzeniem i kierowaniem działalnością kolejnych zmian. Bogatszy o doświadczenia pierwszej zmiany Zespół Operacyjny przystąpił do opracowania koniecznych aktów normatywnych regulujących sprawy formowania, szkolenia, dowodzenia i zaopatrywania PWJS. Wcześniej wydane doraźne dokumenty normatywne stały się podstawą dla opracowania *Instrukcji o przygotowaniu i działalności Polskiej Wojskowej Jednostki Specjalnej w Doraźnych Siłach Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie*, regulującego cały szereg kwestii, m.in.:

- ogólny charakter, przeznaczenie i podporządkowanie jednostki;
- uprawnienia i obowiązki żołnierzy pełniących służbę w DSZ;
- dobór żołnierzy i pracowników cywilnych;
- opracowanie szczegółowego planu i sposobów przeprowadzenia rotacji;
- materiałowo-techniczne zaopatrzenie jednostek w kraju i na Bliskim Wschodzie;

²⁹ Cyt. za: S. Konieczny, op. cit., s. 28.

³⁰ W. Kozaczuk, op. cit., s. 213.

- obieg informacji;
- zasady sprawozdawczości³¹.

O ile pierwsza zmiana udawała się do Egiptu w praktyce bez okresu przygotowawczego, o tyle kolejne zmiany przechodziły już szczegółowo opracowany system szkolenia, wykorzystując doświadczenie poprzedników. W oparciu o wspomnianą instrukcję i zdobytą wiedzę proces formowania i szkolenia kolejnych zmian miał już charakter planowy.

Omawiając służbę żołnierzy Polskiej Wojskowej Jednostki Specjalnej, warto zwrócić uwagę na jeszcze jedno nowe doświadczenie, wynikające z jej funkcjonowania w układzie i systemie dowodzenia międzynarodowego. Był to z pewnością jeden z najpoważniejszych sprawdzianów dla polskich żołnierzy na arenie międzynarodowej, oceniony przez dowództwo DSZ ONZ bardzo wysoko. PWJS, przy zachowaniu własnej, odrębnej struktury organizacyjnej, pełniąc służbę w oparciu o własne, narodowe regulaminy, funkcjonowała jednocześnie w strukturze międzynarodowej. Także i w tym obszarze pierwsze, niezwykle cenne dla kolejnych rotacji doświadczenia zbierali żołnierze pierwszej zmiany.

Największe doświadczenie, jeśli chodzi o funkcjonowanie w międzynarodowym systemie dowodzenia i kierowania, zdobyli ci spośród polskich uczestników misji, którzy służyli w Kwaterze Głównej DSZ ONZ, mieszczącej się w Ismailii. Jej podstawowym zadaniem było koordynowanie działalności wszystkich kontyngentów narodowych. Jednostka ta kierowała operacjami prowadzonymi w rejonach rozdzielania wojsk, zajmowała się sprawami zakwaterowania, wyżywienia, zaopatrywania wojsk, poprzez swoje misje łącznikowe utrzymywała robocze kontakty z dowództwami i władzami cywilnymi Egiptu i Izraela.

W skład Kwatery Głównej wchodził przedstawiciele niemal pięćdziesięciu narodowości, zarówno żołnierze, jak i pracownicy cywilni. Znaczna część stanowisk była obsadzona przez zajmujących się zabezpieczeniem logistycznym żołnierzy polskich i kanadyjskich. W okresie działania pierwszej zmiany DSZ w Kwaterze Głównej pracowało 34 Polaków, w czasie drugiej zmiany – 37, w kolejnych – po 39, w tym 21 oficerów, 8 chorążych, 5 podoficerów zawodowych oraz 5 żołnierzy służby zasadniczej³². Oficerom polskim powierzono kilka kierowniczych stanowisk w ważnych pionach Kwatery Głównej. Polski oficer był zastępcą szefa wydziału logistyki, zajmującego się m.in. zabezpieczeniem potrzeb transportowych DSZ, organizacją i koordynacją przedsięwzięć związanych z dowozem wody, żywności, paliwa oraz wszelkiego rodzaju zaopatrzenia. Do zadań tego wydziału należało ponadto zaopatrywanie w części zamienne, czuwanie nad przebiegiem realizowanych prac remontowych, zapewnienie stałej sprawności pojazdów samochodowych, od czego zależało sprawne funkcjonowanie transportu w DSZ.

³¹ L. Gregorowicz, op. cit., s. 231.

³² S. Konieczny, op. cit., s. 37.

Kilku polskich żołnierzy służyło w sekcji transportu Kwatery Głównej. Polacy kierowali ponadto wydziałem inżynieryjnym i medycznym Kwatery Głównej. Szef wydziału inżynieryjnego był przełożonym komórek i pododdziałów inżynieryjnych oraz budowlanych wszystkich kontyngentów narodowych. Wydział ten kierował pracami w zakresie rozpoznania i rozminowywania terenów działania DSZ, oczyszczania i uzdatniania wody oraz organizacji zaopatrzenia w nią wszystkich żołnierzy, odpiaszczania, remontu i budowy dróg, budowy i urzędzenia pod względem inżynieryjnym posterunków obserwacyjnych w obszarze strefy buforowej, remontu budynków zajmowanych przez kontyngenty narodowe i sztab DSZ ONZ³³.

Z kolei szef służby medycznej odpowiadał za wszelkie sprawy związane z lecnictwem i higieną, za zaopatrzenie żołnierzy w środki ochrony zdrowia oraz za funkcjonowanie komórek służby zdrowia w kontyngentach narodowych. Szef służby zdrowia DSZ sprawował nadzór nad prowadzonym przez kontyngent polski szpitalem. Wydział medyczny prowadził stały wywiad sanitarno-epidemiologiczny w rejonie działania wojsk ONZ, badał warunki sanitarno-epidemiologiczne, opracowywał instrukcje dla potrzeb wojsk DSZ w zakresie zapobiegania chorobom i postępowania w nagłych wypadkach zachorowań. W zakresie obowiązków wydziału medycznego była również kontrola stanu sanitarno-higienicznego miejsc zakwaterowania żołnierzy, kontrola przestrzegania przez nich zasad higieny, nadzór nad magazynami żywnościowymi i nad zaopatrzeniem w wodę. Wydział ten wykonywał też obowiązki w zakresie szczepień ochronnych i zaopatrywania wszystkich kontyngentów w leki. Mając świadomość trudnych warunków tropikalnych i wysokiego zagrożenia chorobami zakaźnymi, widzimy, jak trudne i odpowiedzialne zadanie spoczywało na wydziale medycznym Kwatery Głównej DSZ ONZ.

Po pierwszych kilku miesiącach intensywnych prac, w drugiej połowie 1974 r. PWJS weszła w fazę względnej stabilizacji. Znaczne zintensyfikowanie jej działalności nastąpiło na przełomie lat 1975/1976. Wiązało się to z podpisaniem 4 września 1975 r. drugim porozumieniem egipsko-izraelskim o rozdzieleniu wojsk na Półwyspie Synajskim, w wyniku czego strefa buforowa miała zostać znacząco rozszerzona.

Operacji rozszerzenia strefy buforowej nadano kryptonim *Moonglow* (Poświęta Księżycy). Poprzedzona została okresem intensywnych prac organizacyjno-przygotowawczych, realizowanych zarówno przez odpowiednie służby Kwatery Głównej, jak i poszczególne kontyngenty, tak logistyczne, jak i operacyjne.

Ważną rolę odegrały w tym czasie kontyngenty polski i kanadyjski, które odpowiedzialne były za rozpoznanie dróg i terenu, przygotowanie kolumn transportowych i pododdziałów zaopatrzenia, sprawdzenie i rozminowanie nowych

³³ Ibidem, s. 38.

rejonów dyslokacji pododdziałów, ich inżynieryjne zabezpieczenie oraz za urządzenie wysuniętego stanowiska dowodzenia wraz z węzłem łączności Kwatery Głównej po wschodniej stronie Kanału Sueskiego³⁴. Na kolumnach transportowych PWJS spoczywały zadania związane z przewiezieniem znacznych ilości sprzętu, namiotów, żywności, wody, itd. Żołnierze polscy zobowiązani byli do zapewnienia wysuniętym elementom DSZ dostawy energii elektrycznej.

Operacja *Moonglow* rozpoczęła się 15 listopada 1975 r. W jej wyniku strefa buforowa została przesunięta na wschód i znacznie rozszerzona. Jej długość wzrosła ze 120 do 300 km, a szerokość z 10–12 do 20–40 km. Poszerzeniu, do 30 km po każdej ze stron, uległ również pas rozrzedzonych zbrojeń. Wydłużone zostały drogi dowozu żywności, wody i sprzętu, zwiększyła się liczba zadań inżynieryjno-saperskich. Nowy zakres zadań wymagał wyposażenia PWJS w dodatkowy sprzęt inżynieryjny, nowe cysterny do przewozu wody i paliwa i inny sprzęt specjalistyczny. Dodatkowym utrudnieniem było to, że realizacja tak poważnego przedsięwzięcia wypadła w okresie rotacji polskiego kontyngentu, czyli w listopadzie i grudniu 1975 r. Wymagało to dodatkowej mobilizacji i wysiłku, inwencji i sprawności organizacyjnej. Nowo przybywający do Egiptu żołnierze polscy przystępowali do realizacji zadań praktycznie z marszu, bez okresu aklimatyzacji czy stopniowego wdrażania się w nowe obowiązki. Mimo tych wszystkich trudności i problemów trwająca dwa tygodnie operacja przeprowadzona została bardzo sprawnie. Po powiększeniu strefy buforowej na początku 1976 r. zmianie uległo niemal całe ugrupowanie DSZ, zmieniała się dyslokacja poszczególnych kontyngentów i baz, utworzone zostały nowe posterunki obserwacyjne.

Od lipca 1976 r. istotną rolę w ugrupowaniu DSZ na Półwyspie Synajskim ogrywała Polowa Baza Logistyczna w El Tasa, w której mieściło się centrum dyspozycyjne transportu dla północnego i środkowego obszaru strefy buforowej oraz wydzielony pododdział inżynieryjno-saperski, do którego zadań należało oczyszczanie szlaków komunikacyjnych, budowa nowych dróg, rozminowywanie terenu i usuwanie niewybuchów. Komendantem tej bazy był zazwyczaj oficer polski w stopniu majora.

Podsumowanie

W związku z wygaśnięciem mandatu DSZ ONZ na Półwyspie Synajskim funkcjonowanie Polskiej Wojskowej Jednostki Specjalnej dobiegło końca w listopadzie 1979 r. W latach 1973–1979 w jej dwunastu zmianach pełniło służbę 11 649 żołnierzy i pracowników cywilnych wojska, w tym 3987 żołnierzy zawodowych (1866 oficerów, 614 chorążych, 1507 podoficerów zawodowych), 7080 żołnierzy

³⁴ W. Kozaczuk, op. cit., s. 217.

służby zasadniczej i 582 pracowników cywilnych³⁵. Kontyngenty polski i kanadyjski należały do najliczniejszych. Cechą charakterystyczną PWJS, wynikającą z zakresu wykonywanych przez nią obowiązków, był bardzo wysoki odsetek specjalistów. O szerokim zakresie zrealizowanych przez nich zadań i rezultatach działalności świadczą następujące dane:

- środki transportowe przejechały 33 232 838 km;
- przewieziono 419 532 tony ładunków;
- oczyszczono i uzdatniono 383 271 metrów sześciennych wody;
- wykryto i zniszczono 14 791 sztuk min, bomb, granatów i pocisków;
- wykryto i zniszczono 282 645 sztuk amunicji;
- sprawdzono i odpiaszczono 14 690 km dróg;
- sprawdzono pod względem rozminowania 2 169 494 km kwadratowe;
- hospitalizowano 3535 osób;
- leczono w poliklinice 57 614 osób³⁶.

Podpisanie egipsko-izraelskiego układu pokojowego w Camp David oznaczało, że mandat DSZ ONZ na Synaju, wygasający 24 lipca 1979 r., nie zostanie przez Radę Bezpieczeństwa przedłużony. O decyzji takiej 16 lipca poinformowane zostało dowództwo DSZ. 25 lipca ich szef sztabu gen. Staffan Nihlen określił zadania związane z zakończeniem misji *bękitnych hełmów* na Synaju. PWJS, realizując swe dotychczasowe zadania logistyczne, otrzymała do wykonania dodatkowe zadania, polegające m.in. na przekazaniu sprzętu, stanowiącego własność ONZ, uczestniczeniu w zabezpieczeniu majątku ONZ znajdującego się w rejonach stacjonowania i działań DSZ, przygotowaniu sprzętu i ludzi do ewakuacji oraz zorganizowaniu powrotu żołnierzy i pracowników do kraju. Polscy żołnierze, przede wszystkim transportowcy, pomagali również przy likwidacji baz innych kontyngentów wojskowych. Jednym z ostatnich zadań wykonanych przez polskich saperów było wysadzenie na początku sierpnia kilku ton pozostałości wojennych w rejonie El Tasy. W sierpniu zakończyła swą działalność baza polska w Suezie, a w następnym miesiącu przestała istnieć baza w El Tasy. Kilkunastu polskich żołnierzy we wrześniu remontowały 40 budynków mieszkalnych oraz obiektów zaplecza technicznego i kwatermistrzowskiego w Wadi Reinie, postawionych dwa lata wcześniej dla kontyngentu indonezyjskiego. W październiku i listopadzie główne zadania polegały na przygotowaniu sprzętu i wysyłaniu go drogą morską do Polski, na rozliczeniu się z administracją DSZ, wreszcie na przekazaniu obiektów stałych miejscowym władzom. Pewna część sprzętu i wyposażenia została skierowana do polskiego kontyngentu wojskowego stacjonującego na Wzgórzach Golan w Syrii.

³⁵ S. Konieczny, op. cit., s. 39; F. Gągor i K. Paszkowski w pracy *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Toruń 1999, s. 151, podają, iż łącznie w PWJS służyło i pracowało 1699 osób, w tym 4037 żołnierzy zawodowych, 7080 żołnierzy służby zasadniczej i 582 pracowników cywilnych wojska.

³⁶ S. Konieczny, op. cit., s. 40.

29 października 1979 r. miało miejsce uroczyste pożegnanie żołnierzy jednostki z jej proporcem i przekazanie go wydzielonej grupie PWJS na Wzgórzach Golan. Było to jednocześnie symboliczne zakończenie służby PWJS w Egipcie i rozpoczęcie w pełni samodzielnej misji w siłach obserwacyjnych ONZ w Syrii³⁷.

7 grudnia 1979 r. ostatnia grupa żołnierzy polskich, wraz z dowództwem XII zmiany, powróciła do Polski. Nie oznaczało to jednak całkowitego zakończenia udziału Wojska Polskiego w pokojowej misji na Bliskim Wschodzie, albowiem nasz kontyngent wojskowy pozostawał w Siłach Zbrojnych ONZ w Syrii.

Bibliografia

Monografie

Ciechanowski G., *Operacje pokojowe ONZ w XX wieku*, Adam Marszałek, Toruń 2013.

Gągor F., Paszkowski K., *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Adam Marszałek, Toruń 1999.

Konieczny S., *Polska Wojskowa Jednostka Specjalna w Doraźnych Siłach Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie*, Wyd. MON, Warszawa 1981.

Kozaczuk W., *Misje pokojowe Wojska Polskiego 1953–1978*, Wyd. MON, Warszawa 1978.

Zarys dziejów Afryki i Azji 1869–2000. Historia konfliktów, red. A. Bartnicki, Książka i Wiedza, Warszawa 2000.

Zdanowski J., *Historia Bliskiego Wschodu w XX wieku*, Ossolineum, Wrocław 2010.

Artykuły

Gregorowicz L., *Pięć lat służby w Polskiej Wojskowej Jednostce Specjalnej Doraźnych Sił Zbrojnych ONZ na Bliskim Wschodzie*, [w:] *25 lat misji pokojowych Ludowego Wojska Polskiego w świecie*, Warszawa 1980.

Kozerawski D., *Polskie kontyngenty wojskowe w operacjach pokojowych (1973–1999)*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2005, nr 1.

Kozerawski D., Lotarski P., *Konflikty zbrojne na Bliskim Wschodzie i ich wpływ na zmiany na polu walki*, „Problemy Techniki Uzbrojenia” 2022, t. 51, nr 159.

Źródła internetowe

Milestones: 1945–1952, „Milestones in the History of U.S. Foreign Relations”, The Office of the Historian, U.S. Department of State, <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/arab-israeli-war>.

³⁷ Ibidem, s. 42.

Rezolucja 181 Zgromadzenia Ogólnego ONZ. Plan podziału utworzenia państw arabskiego i żydowskiego z unią gospodarczą i specjalnym statusem Jerozolimy (29 listopada 1947), <https://israeled.org/wp-content/uploads/2022/09/1947.11-listopada-29-Rezolucja-181-Zgromadzenia-Og%C2%A6lne-go-ONZ-Plan-podziau-utwor-zenia-paastw-arabskiego.pdf>.

Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ (S/RES/242 z dnia 22 listopada 1967), <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/240/94/PDF/NR024094.pdf?OpenElement>

The Declaration of Independence, Tel Aviv Museum, May 14, 1948, <https://catalog.archives.gov.il/en/chapter/the-declaration-of-independence/>.

Polish Military Special Unit of United Nations Emergency Force in the Middle East (1973–1979)

Summary

After the Yom Kippur War, pursuant to UN Security Council Resolution No. 340 of October 25, 1973, the UN Emergency Force in the Middle East was established. In the years 1973-1979, the Polish Military Special Unit performed peacekeeping service, carrying out three basic mandate tasks: transport in the so-called second line, engineering protection of the buffer zone and medical security of the entire UN Defense Force. The PWJS mission is also the beginning of several decades of Poland's involvement in peacekeeping activities under the UN blue flag.

Keywords: Middle East, UN, peacekeeping mission, Polish Military Special Unit.